

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра публічного та приватного права

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виконання курсових робіт
з навчальної дисципліни
«Проблеми теорії права та юридичної практики»
(для здобувачів вищої освіти ОПП «Право»,
спеціальності 081 «Право»)

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри публічного
та приватного права
протокол №10 від 10.03.2025р.

Київ 2025

Методичні вказівки до виконання курсових робіт з навчальної дисципліни «Проблеми теорії права та юридичної практики» (для здобувачів вищої освіти ОПП «Право», спеціальності 081 «Право») / Укладачі: Л.В. Котова, В.М. Андріїв, О.С. Арсентьєва, Ю.Ю. Івчук, Б.Г. Розовський, С.В. Серебряк, Г.В. Татаренко, В.І. Щербина, М.І. Антоненко, Г.М. Гриценко, Г.А. Капліна, О.А. Мезеря. – Київ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2025. – 32 с.

Методичні вказівки містять загальні вимоги до написання курсових робіт з дисципліни «Проблеми теорії права та юридичної практики» для студентів всіх форм навчання ОПП «Право» за спеціальністю 081 «Право». У методичних вказівках надано рекомендації щодо вибору теми курсовий роботи, загальні вимоги та структура курсової роботи, пояснення до виконання її основних розділів та оформлення, організацію процесу підготовки та порядок захисту.

Укладачі:

Л.В. Котова, проф.
В.М. Андріїв, проф.
Ю.Ю. Івчук, проф.
О.С. Арсентьєва, проф.
Б.Г. Розовський, проф.
С.В. Серебряк, проф.
Г.В. Татаренко, проф.
В.І. Щербина, проф.
М.І. Антоненко, доц.
Г.М. Гриценко, доц.
Г.А. Капліна, доц.
О.А. Мезеря, доц.

Відповідальний
за випуск:

М.І. Антоненко, доц.

Рецензент

М.В. Руденко, проф.

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Проблеми теорії права та юридичної практики» є обов'язковою освітньою компонентною та спрямована на вирішення декількох завдань, зокрема: по-перше, сприятиме заглибленню та вивченню права як складної категорії, активізації знань з курсу «Теорія та історія права», який вивчався за ОС «бакалавр», по-друге, дозволить розглянути проблеми теорії права через призму юридичної практики, що є одним з найважливіших та ефективних засобів підвищення якості підготовки фахівців з вищою правничою (юридичною) освітою на підставі зіставлення колізійних питань теорії та практики.

У Стандарті вищої освіти спеціальності «Право»¹ при опису предметної області зазначено, що об'єктом вивчення є право як соціальне явище та особливості його застосування, що ґрунтуються на правових цінностях та принципах, в основі яких покладені людська гідність та верховенство права.

Предметом вивчення курсу «Проблеми теорії права та юридичної практики» є проблеми функціонування права, його сутність, форми, функції, система, основні правові категорії, спільні для всіх галузей юриспруденції, а також особливості правової свідомості, правової культури та юридичної практики. Фундаментальні проблеми, які покликана досліджувати дисципліна, мають величезне методологічне значення як для всієї юридичної науки, так і для правотворчої та правозастосовної практики.

Мета курсу «Проблеми теорії права та юридичної практики» полягає у поглибленні знань студентів з теоретичних питань юридичної теорії шляхом ознайомлення з основними проблемами філософії та теорії права, включаючи проблемні аспекти юридичної практики - діяльності компетентних суб'єктів

¹ Стандарт вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти (далі – Стандарт) галузі знань 08 Право, спеціальність 081 Право. Затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 20.07.2022 р. № 643, зі змінами <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-magistr-zizminami-643-20032023.pdf>

щодо прийняття (тлумачення, застосування тощо) юридичних норм, приписів.

Завдання курсу «Проблеми теорії права та юридичної практики» полягають в узагальненому викладі основних тем курсу, забезпеченні необхідними знаннями для самостійного вивчення питань курсу; ознайомлення студентів із специфікою предмета «Проблеми теорії права та юридичної практики»; основними теоретико-правовими ідеями і поглядами, що склалися у сучасній теорії та філософії права; оволодіння студентами основними теоретико-правовими та теоретико-філософськими поняттями і категоріями, що відіграють основоположну роль у системі юридичних знань. Насамперед це стосується розгляду питань, що стосуються предмета, структури, функцій теоретичного осмислення державно-правової дійсності, методології права; основних напрямів сучасної філософії та теорії права, концепцій праворозуміння, основних аспектів застосування юридичних норм тощо.

Курс «Проблеми теорії права та юридичної практики» є актуальним, оскільки верховенство права є головним засобом та метою суспільного розвитку нашої держави, це своєрідна демонстрація етапів європейського напрямку розвитку правової системи нашої держави. Право має розглядатися як найважливіша ланка між ідеальною моральною свідомістю та суспільством.

Як зазначають науковці, проблеми теорії права та юридичної практики слід починати з визначення терміну «праворозуміння». Праворозуміння – це теорії (доктрини, концепції, вчення), зміст яких відображає процеси і результати цілеспрямованої розумової діяльності людства відносно пізнання права, його оцінки та ставлення до права як до цілісного соціального явища².

Водночас, відомий український теоретик права П. Рабінович зазначає недосконалість розгляду праворозуміння через пізнання права. «Твердження, що праворозуміння - це пізнання (розуміння) права, хибує, як видається, на логічне коло: адже перш ніж досліджувати (пізнавати, усвідомлювати) «право», дослідникові якраз і слід попередньо знати (вирішити, констатувати,

² Актуальні проблеми теорії держави та права: конспект лекцій, К.: Національна академія внутрішніх справ, 2014 <http://studies.in.ua/aktualn-problemi-teoryi-derzhavi-ta-prava/3914-pravo-yak-socokulturne-yavische-rozvitku-civilzacyi.html>

задекларувати), а що ж являє собою, на його думку, те явище, котре він відображає й позначає терміно-поняттям права. А такі знання, вочевидь, і є нічим іншим, як праворозуміння, принаймні його серцевиною»³.

Важливою є думка Д.М. Жуган: «З моменту свого виникнення, право починає активно впливати на правову реальність суспільства. Однак, при цьому впливова, вирішальна роль належить суспільству, яке зумовлює направлення розвитку права. Тому право, його створення та застосування є чітким відображенням духовного рівня даного суспільства та не може його перевершити, так як розвивається разом з ним»⁴.

Дисципліна «Проблеми теорії права та юридичної практики» умовно складається з 2-х блоків: 1) проблеми теорії права та 2) проблеми юридичної практики. Під час вивчення дисципліни передбачено написання курсової (науково-дослідницької) роботи. Під час виконання етапів роботи над курсовою (НДРС) продовжується професійне становлення студентів, що навчаються.

Під час вибору теми для курсової (науково-дослідницької) роботи необхідно враховувати «Основні наукові напрями та найважливіші проблеми фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук національної академії наук України на 2024-2028 роки»⁵.

В цьому документі в розділі 3. Суспільні і гуманітарні науки, в підрозділі 3.5. Правові науки визначаються такі основні наукові напрями та найважливіші проблеми правової науки:

3.5.1. Правова система України

3.5.2. Правові механізми забезпечення та захисту, гарантій додержання прав і свобод людини і громадянина

³ Рабінович П. Сутність праворозуміння // Право України. - 2007. - № 9. - С. 3-7 (С.5).

⁴ Жуган Д.М. Визначення та перспективи розвитку сучасного праворозуміння на новітньому етапі трансформації суспільства./ Д.М.Жуган //Збірник наукових праць з актуальних проблем економічних наук м. Одеса, 14-15 жовтня 2016 р. С.11-13 (С.13). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/law/18oct2016/2.pdf>

⁵ «Основні наукові напрями та найважливіші проблеми фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук національної академії наук України на 2024-2028 роки», які затв. постановою Президії НАН України від 10.01.2024 № 8. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2024/05/24050310390431-4896.pdf>

3.5.3. Теорія та історія держави і права

3.5.4. Конституційне право, конституційний процес, муніципальне право та місцеве самоврядування

3.5.5. Адміністративне право та процес, фінансове право

3.5.6. Інформаційне право

3.5.7. Кримінальне право та процес, кримінологія, судове право

3.5.8. Міжнародне право, Європейське право

3.5.9. Аграрне, екологічне та земельне право

3.5.10. Цивільне, трудове, господарське право

3.5.11. Космічне право, морське право

3.5.12. Філософія і соціологія права

3.5.13. Військове право, правове забезпечення національної безпеки

3.5.14. Юридична енциклопедистика та біографістика

3.5.15. Юридична історіографія та джерелознавство

3.5.16. Міжгалузеві правові та порівняльні дослідження

3.5.17. Правова політологія

Пріоритетні комплексні міждисциплінарні дослідження

3.5.18. Доктринальні засади розвитку держави і права

3.5.19. Становлення та розвиток демократичної, правової, соціальної, унітарної, цифрової держави в Україні

3.5.20. Реалізація і вдосконалення Конституції та законодавства України

3.5.21. Правові засади забезпечення державного суверенітету, територіальної цілісності та національної безпеки України

3.5.22. Правові аспекти державного управління та регіонального розвитку

3.5.23. Конституційно-правові механізми забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина

3.5.24. Україна в системі сучасного міжнародного правопорядку. Гармонізація законодавства України з європейським і міжнародним правом

3.5.25. Історія юридичної думки, правової культури, правничої науки та освіти, розвиток історико-правових досліджень

3.5.26. Правові аспекти моделей та динаміки політичних, соціокультурних, етнонаціональних і релігійних процесів в Україні та світі

3.5.27. Правове регулювання інноваційного розвитку України

3.5.28. Правова охорона інтелектуальної власності

3.5.29. Правові аспекти екологічної безпеки

3.5.30. Правові аспекти міжетнічних та міжконфесійних відносин

3.5.31. Реформування судової системи й органів юстиції, удосконалення системи правосуддя

3.5.32. Розвиток місцевого самоврядування в контексті євроінтеграції та децентралізації владних повноважень

3.5.33. Правове забезпечення документування злочинів, вчинених агресором проти України; визначення шкоди, розміру завданих збитків, розроблення дієвих механізмів їх відшкодування та притягнення винних до відповідальності

3.5.34. Правові форми й засоби деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України

3.5.35. Правові аспекти утвердження загальнонаціональної ідентичності та єдності суспільства

3.5.36. Зміцнення інститутів громадянського суспільства, розвиток громадянської освіти, наукової та науково-технічної діяльності

3.5.37. Правовий моніторинг і наукова експертиза, прогнозування розвитку правової системи, системи права та системи законодавства в Україні на коротко-, середньо- та довгострокову перспективи, виявлення ризиків і формування пропозицій щодо їх усунення.

Академічна доброчесність. Звертаємо вашу увагу на те, що з метою запобігання та виявлення плагіату у роботах студентів, розвитку навичок коректної роботи із джерелами інформації та впровадження практики належного цитування, дотримання вимог наукової етики та поваги до

інтелектуальних надбань, активізації самостійності й індивідуальності при створенні авторського твору і відповідальності за порушення загальноприйнятих правил цитування та відповідно до положень Закону України «Про вищу освіту» щодо академічної доброчесності, Методичних рекомендацій для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності

(https://moodle.snu.edu.ua/pluginfile.php/216177/mod_resource/content/1/Methods_2019%20%20Final.pdf), Фундаментальних принципів академічної доброчесності

https://moodle.snu.edu.ua/pluginfile.php/216178/mod_resource/content/1/Fundamental_Values_version_in_Ukrainian.pdf) та Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в СНУ ім. В. Даля за посиланням: <https://snu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/04/Polozhennya-pro-ak.-ned.-21-04-lystopad.pdf>

1. ПОНЯТТЯ, МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота є однією з форм самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Курсова робота – це різновид студентської індивідуальної творчої роботи, яка виконується з метою закріплення, поглиблення й узагальнення знань, одержаних студентами під час вивчення дисципліни, та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання.

Відповідно до Положення про організацію освітнього процесу у СНУ ім. В. Даля курсова робота з дисципліни «Проблеми теорії права та юридичної практики» є одним з видів індивідуальних завдань, які виконуються студентами у строки, передбачені навчальним планом спеціальності 081 «Право» для денної та заочної форм навчання, а саме у 2 семестрі ОС «магістр».

Метою написання курсової роботи є закріплення та поглиблення теоретичних та практичних знань студентів з дисципліни, розвиток навичок

ведення самостійної наукової роботи, оволодіння основними методами наукового дослідження, формулювання конкретних висновків та практичних рекомендацій за темою курсової роботи.

Вимоги до виконання курсової роботи:

- ✓ розкриття теми курсової роботи на підставі широкого вивчення загальної навчальної та спеціальної наукової літератури з цієї проблематики;
- ✓ наявність творчих елементів, теоретичних висновків, зроблених на підставі існуючої правозастосовної практики, аналіз державно-правових явищ і процесів у динаміці та розвитку;
- ✓ належне оформлення курсової роботи: виклад тексту відповідно до плану; самостійність виконання; академічна доброчесність;
- ✓ актуальність наукової літератури.

2. ОСНОВНІ ЕТАПИ ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

2.1. Вибір та затвердження теми курсової роботи

Тематика курсових робіт (НДРС) відповідає завданню курсу і тісно пов'язана з практичними потребами спеціальності, розробляється кафедрою правознавства з урахуванням сучасних проблем і перспектив розвитку законодавства та правової науки й щорічно, у разі необхідності, переглядається та доповнюється.

Тема курсової роботи та порядок її виконання затверджуються рішенням засідання кафедри правознавства.

Тема курсової роботи обирається студентом самостійно на підставі затвердженого кафедрою переліку тем з курсу «Проблеми теорії права та юридичної практики». Студент має право самостійно сформулювати тему, якщо її немає у переліку, за умови її узгодження з керівником курсової роботи та надання обґрунтування доцільності її розробки, орієнтовного плану роботи, актуальності та перспективи впровадження одержаних результатів.

Науковий керівник призначається кафедрою відповідно до навчального навантаження. Як правило, це викладач, який викладає цю дисципліну.

До обов'язків наукового керівника входить:

- проведення консультацій щодо змісту роботи за обраною темою та методикою її написання;
- контроль за ходом виконання плану та своєчасним поданням курсової роботи на кафедру;
- написання письмової рецензії на роботу.

Курсові роботи здаються студентами для рецензування у строки, встановлені кафедрою, за погодженням з деканатом юридичного факультету, але не пізніше ніж за 1 місяць до початку екзаменаційної сесії.

2.2. Підготовка до написання курсової роботи

Після обрання теми курсової роботи студент узгоджує з науковим керівником план роботи, список джерел, визначаються строки написання та порядок захисту роботи.

Підбираючи літературу для дослідження, слід звернути увагу на періодичні видання, українські юридичні часописи: «Право України», «Підприємництво, господарство і право», «Юридичний вісник України», «Юридична Україна», «Юрист», «Вісник Конституційного Суду України», «Вісник Верховного Суду України», «Вісник Вищого господарського суду України». Також звертаємо увагу, що у системі Е-Campus розміщено курс «Інтерактивна бібліотека», який містить посилання на нормативно-правові акти, монографічні видання, сучаснику періодику та архіви власного видання юридичного факультету - Збірник наукових праць «Актуальні проблеми права: теорія і практика»⁶ тощо. Слід також пам'ятати і про можливість використання ресурсів мережі Інтернет, де можна знайти не лише бібліографічні дані окремих

⁶ Збірник наукових праць «Актуальні проблеми права: теорія і практика»
<https://journals.snu.edu.ua/index.php/app/index>

наукових праць, а й самі джерела.

Наукове дослідження слід розпочати з вивчення рекомендованих нормативно-правових джерел і літератури, документів та інших матеріалів правозастосовної практики, що дозволить чітко та свідомо скласти план курсової роботи та сприятиме її написанню. Доцільно робити нотатки (виписки з нормативно-правових і літературних джерел, статей нормативно-правових актів, монографічних та періодичних видань, які стануть у нагоді при висвітленні відповідних питань роботи). Звертаємо увагу, що використання нечинних нормативно-правових актів є неприпустимим і можливе лише за нагальної необхідності посилалися на них у ретроспективі чи порівняльному аспекті. Особливу увагу варто приділити проблемним питанням, дискусіям, колізіям законодавства.

Вивчення літературних джерел під час виконання роботи бажано проводити у такій послідовності:

- ✓ виписка бібліографічних даних про джерело, яке опрацьовується;
- ✓ загальне ознайомлення з твором у цілому та перегляд усього змісту;
- ✓ вибіркове опрацювання обраної частини твору;
- ✓ виписка матеріалів, що зацікавили з посиланнями на сторінки, з яких зроблено виписку;
- ✓ критична оцінка записаного, його редагування та використання в роботі.

Загальними вимогами до складання плану є наявність кількох розділів (два і більше), складна структура, побудова дослідження від загального до часткового і, головне, дотримання меж дослідження, визначених темою роботи. Частими помилками при складанні плану є те, що студенти формують план, у якому тільки один розділ охоплює тему роботи, а інші виходять за її межі. Також слід пам'ятати, що назви окремих розділів (а у разі наявності і підрозділів) це лише частини загальної теми курсової роботи, тому вони повинні бути більш вузькими і не повторювати назву роботи.

До плану недоцільно включати більше *трьох-чотирьох основних питань*, оскільки при більшій кількості питань може виникнути небезпека слабого

розкриття деяких з цих проблем, тобто робота може мати поверхневий, фрагментарний характер, що відповідно вплине на оцінку.

При висвітленні передбачених планом питань, потрібно:

- ✓ наводити і розглядати різні погляди окремих науковців та юристів щодо проблем, які досліджуються;
- ✓ визначати свою позицію щодо спірних проблем;
- ✓ аналізувати відповідні положення нормативно-правових актів, у тому числі, у разі потреби, законодавство іноземних держав та міжнародно-правові акти;
- ✓ використовувати матеріали юридичної практики та матеріали ілюстративного характеру (статистичні дані, узагальнення, витяги з архівних документів, дані соціологічних опитувань тощо).

Результатом цього етапу є підготовка курсової роботи, яка оформлюється відповідно до вимог та передається на рецензування науковому керівнику.

При виконанні курсової роботи слід уникати таких типових помилок:

- ✓ зміст роботи не відповідає плану курсової роботи або не розкриває тему повністю чи її частини;
- ✓ безсистемний виклад матеріалу, повторення одних і тих самих положень;
- ✓ логічні помилки, невміння виокремити головне;
- ✓ автор не виявив самостійності, робота є компіляцією, плагіатом або виконана шляхом копіювання з електронних баз рефератів;
- ✓ не зроблено аналізу чинних нормативних документів, спеціальної літератури з теми дослідження;
- ✓ кількість використаних джерел є недостатньою для всебічного вивчення теми;
- ✓ у роботі немає посилань на першоджерела або вказані не ті, з яких запозичено матеріал, чи з порушенням нумерації тощо;
- ✓ бібліографічний опис джерел у списку використаної літератури наведено довільно, без дотримання вимог державного стандарту;

- ✓ обсяг та оформлення роботи не відповідають вимогам, робота виконана неохайно, з помилками.

2.3. Змістовні вимоги до виконання курсової роботи

Успішне виконання курсової роботи значною мірою залежить від того, наскільки чітко студент знає основні вимоги, які висуваються до такого виду робіт. Ці вимоги стосуються структури, змісту, обсягу і форми викладу матеріалу, а також оформлення роботи.

Обов'язковими структурними частинами курсової роботи є:

1. Титульний аркуш (додаток А);
2. Завдання на курсовий (проект) роботу студенту та календарний план (додаток Б);
3. Відгук керівника (додаток В);
4. Зміст;
5. Вступ;
6. Основна частина (розділи та підрозділи);
7. Висновок;
8. Список використаної літератури (додаток Г);
9. Додатки (якщо є).

Курсова робота розпочинається титульним аркушем, у якому зазначаються: офіційна назва закладу вищої освіти (наприклад, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля) та кафедри, на якій виконана робота (кафедра публічного та приватного права); дисципліна з якої виконується курсова робота; тема курсової роботи; спеціальність; прізвище, ім'я та по батькові автора; прізвище, ім'я та по батькові, посада, науковий ступінь, вчене звання керівника курсової роботи; вказівки про результати захисту; дата; місто та рік написання роботи (див. додаток А).

Розробка курсового завдання викликана необхідністю визначити мету, теоретичні й практичні результати, які студент хоче досягти, приступивши до вивчення джерел (як має бути 30 і більше) з теми курсової роботи (див. додаток Б).

При розробці курсового завдання студенти керуються наступними рекомендаціями:

у рядку **«Тема проекту (роботи)»** чітко вказується тема курсової роботи у тій редакції, у якій вона сформульована у переліку курсових робіт;

у рядку **«Керівник проекту (роботи)»** вказується прізвище, ім'я та по батькові керівника курсової роботи, а також його науковий ступінь та вчене звання.

рядок **«затверджені розпорядженням по кафедрі від “ ” _____ 2025 року»** заповнюється викладачем.

у рядку **«Строк подання студентом проекту (роботи)»** вказується встановлений граничний строк надання керівнику закінченої та повністю оформленої роботи (цей строк слід з'ясувати у деканаті юридичного факультету). Роботи, надані на перевірку пізніше зазначеного строку, до перевірки не приймаються – подальша перевірка і захист таких робіт проводиться у порядку ліквідації студентом академічної заборгованості.

у рядку **3 «Вихідні дані до проекту (роботи)»**, який за своєю суттю є **практичним завданням**, вказуються конкретні результати роботи, які планується досягти у результаті дослідження – це можуть бути пропозиції та рекомендації із вдосконалення нормативно-правового регулювання окремих відносин у сфері права, пропозиції щодо запозичення зарубіжного досвіду, вказівка на прогалини й колізії в чинному законодавстві тощо.

у рядку **4 Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)**, який за своєю суттю є **теоретичним завданням**, перераховуються ті теоретичні питання, які будуть досліджені студентом при написанні курсової роботи. Наприклад: «з'ясувати загальні тенденції формування правової культури особи та конкретизувати їх прояви стосовно сучасних умов державотворення в Україні; провести комплексний аналіз чинників, які впливають на процес формування правової культури особи; визначити елементи індивідуальної правової культури; визначити модель належної правової культури особи на засадах Конституції України та у

відповідності до загальновизнаних європейських та світових стандартів у сфері прав і свобод людини, відповідного рівня економічного і правового мислення» тощо. Ці завдання не мають бути численними, але вони повинні бути конкретними, відповідно до теми курсової роботи. Теоретичні завдання вказуються через кому або крапку з комою; тим самим студент визначає напрям свого дослідження. *Не слід* вказувати як теоретичне завдання «проаналізувати наукові й практичні джерела, вивчити монографії тощо», оскільки робота з джерелами (як теоретичними, так і нормативними) при написанні курсової роботи є *способом* виконання поставлених завдань, а не самостійним завданням.

рядок 5 «Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслеників)» не заповнюється

у рядку 6 «Дата видачі завдання» вказується дата отримання студентом теми курсової роботи.

Календарний план оформляється відповідно до форми, наведеної у додатку, і слугує для планування та контролю за виконанням різних етапів написання курсової роботи.

Зміст курсової роботи повинен бути логічним, послідовним та зрозумілим. Необхідно намагатися зробити так, щоб усі питання плану були єдиною структуровано-логічною системою, в якій кожний наступний пункт розвиває і доповнює попередні. При цьому у роботі не може бути менше двох розділів.

У вступі розкривається актуальність обраної теми, визначається мета дослідження і коло питань, аналіз яких спрямований на досягнення цієї мети. Також у вступі зазначається об'єкт та предмет дослідження.

Визначення актуальності будь-якої теми має бути ясным, конкретним і має розкривати доцільність дослідження теми її значення. Правильне окреслення актуальності визначає стратегію дослідження, дозволяє відокремити головне від другорядного та визначити напрямок пошуку.

Визначення *об'єкту дослідження*. Об'єкт дослідження – частина об'єктивної реальності, процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і обране для вивчення. Як правило, об'єкт визначають як коло конкретних

суспільних відносин, що буде досліджуватись у роботі.

Визначення *предмета дослідження*. Предмет дослідження — це досліджувані з певною метою властивості, ставлення до об'єкта. Предмет є вузьчим поняттям, ніж об'єкт, і виступає його складовою.

Найбільш важлива частина вступу — визначення *мети та завдань дослідження*. Мета формулюється лаконічно, одним реченням і повинна впливати з теми роботи. *Наприклад*: «...Здійснити аналіз юридичних складів як підстав виникнення, зміни та припинення правовідносин». Відповідно до визначеної мети формулюються *завдання*, які деталізують та розкривають мету.

Характер завдань впливає з назв розділів (у разі наявності і підрозділів) роботи і їх зміст формулюють, використовуючи такі поняття: визначити ..., встановити ..., охарактеризувати..., розробити..., виявити..., сформулювати ..., розкрити... тощо.

Остаточний варіант вступу доцільно писати після завершення основної частини роботи.

Методи дослідження. Характерною рисою наукового дослідження, яка вирізняє його від інших видів дослідження є використання наукових методів. Визначальною рисою наукового методу є вимога об'єктивності, що виключає суб'єктивне тлумачення результатів. Не повинні прийматися на віру будь-які твердження, навіть якщо вони виходять від авторитетних вчених. Загальнонаукові методи поділяються на дві групи: теоретичні (аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, індукція, дедукція, пояснення, систематизація, класифікація тощо) та емпіричні (експеримент, спостереження, опис).

В основній частині викладається зміст дослідження: основні теоретичні положення, що визначають сутність обраної теми, об'єкту дослідження, з урахуванням мети та завдань курсової роботи; здійснюється аналіз нормативного матеріалу за законодавством України, іноземних держав та міжнародно-правовими документами; пропонуються можливі шляхи вирішення існуючих проблем.

Кожен *окремий розділ* слід починати з нової сторінки. Підрозділи ж *не*

починаються з нової сторінки, вони розділяються один від одного пропуском у два або три рядка перед заголовком чергового підрозділу.

Найбільш оптимальний варіант структурування тексту – 3-4 розділи. У разі наявності складних розділів вони не повинні складатись з одного підрозділу. Як правило, розділ включає 2-4 підрозділи. Кожний розділ курсової роботи повинен закінчуватися короткими висновками.

У висновках до роботи викладаються найбільш важливі результати та висновки автора, одержані в роботі, які повинні містити формулювання розв’язання поставлених завдань, її значення вивчення дисципліни.

Висновки автора повинні носити обґрунтований характер, бути результатом самостійного дослідження.

Курсова робота завершується списком використаної літератури, на які є посилання в тексті роботи та які використані при її підготовці.

Цифрові, інформативні матеріали, які не використовуються в роботі при аналізі, а тільки підтверджують якісь положення, бажано подавати в *додатках*, які подаються в кінці роботи, після списку використаних джерел. Обсяг додатків у загальному обсязі курсової роботи не враховується.

Обсяг основного тексту курсової роботи повинен бути не меншим 25 і не більшим 55 аркушів. До основного тексту входять:

- титульний аркуш (1 арк.);
- завдання до курсового проекту на календарний план (1 арк.);
- відгук наукового керівника (1 арк.);
- зміст роботи (1 арк.);
- вступ (2–3 арк.);
- розділи (25–30 арк.);
- висновки (3-5 арк.).

Обсяг наступних складових роботи – списку використаних джерел та додатків (якщо вони є) - залежить від кількості джерел та змісту роботи.

2.4. Технічні вимоги до курсової роботи

Оформлення курсової роботи. Курсова робота виконується українською мовою на папері формату А4 (297мм x 210 мм). Сторінки повинні мати *поля*: верхні і нижні не менше 20 мм, ліве 25 - 30 мм, а праве – 10 мм.

Робота друкується комп'ютерним способом. Шрифт друку – Times New Roman, звичайний, світлий. Кегль (параметри) шрифту – 14 pt (одиниць). Міжрядковий інтервал тексту – 1,5.

Нумерація аркушів проставляється у верхньому правому куті аркуша арабськими цифрами без додавання до номера аркуша будь-яких інших знаків. На першому аркуші роботи номер не проставляється.

При оформленні плану роботи слід враховувати такі вимоги:

- ✓ треба зазначати у плані номери аркушів, на яких починаються відповідні структурні частини роботи (вступ, розділи, підрозділи тощо);
- ✓ такі структурні частини роботи як вступ, висновки, список використаних джерел, додатки – у плані подаються без нумерації, тобто перед ними номери не проставляються;
- ✓ назви структурних частин роботи у плані друкуються від межі лівого берега;
 - ✓ назви структурних частин роботи – «Вступ», «Розділ», «Висновки», «Список використаних джерел», «Додатки» друкуються великими літерами звичайним жирним шрифтом;
- ✓ номери розділів проставляються арабськими цифрами, після яких крапка не ставиться;
- ✓ назва розділу друкується у наступному рядку від межі лівого берега аркуша (тобто починається не після номера розділу, а під словом «розділ»);
- ✓ номер підрозділу є складним і складається з номера розділу в межах роботи і порядкового номера підрозділу в межах розділу, які між собою розділяються крапкою;
- ✓ номер підрозділу починається від межі лівого поля, після номера ставиться крапка. У цьому ж рядку після крапки з великої літери рядковими літерами

звичайним світлим шрифтом друкується назва підрозділу;

✓ крапка в кінці жодної структурної частини роботи не ставиться.

Текст кожної структурної частини роботи починається з нового аркуша. Слова «Вступ», «Розділ», «Висновки», «Список використаних джерел», «Додатки» і назви розділів, друкуються центровано до тексту великими літерами жирним шрифтом.

Слово «Розділ» і номер розділу друкуються центровано в одному рядку, а назва розділу – також центровано в наступному рядку. Крапка після номера розділу не ставиться.

Назви підрозділів починаються з великої літери, друкуються центровано до тексту рядковими літерами жирним шрифтом.

Крапка після назв структурних частин роботи не ставиться.

Посилання. Особливу увагу при виконанні курсової роботи слід приділити використанню наукових праць інших авторів. Послання на використані джерела зазначаються в тексті роботи проставлянням порядкового номера посилання за списком використаної літератури.

Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли в них наявний матеріал, який не включено до останнього видання. У разі виникнення необхідності послатися на думки авторів, праці яких є рідкісними (або давніми) і не можуть бути безпосередньо опрацьовані студентом, допускається використання цитат таких авторів з інших джерел. При цьому у випадку, коли є потреба процитувати думку такого автора, яка наводиться у іншому більш сучасному виданні це слід робити так: «У своїй праці О. Петришин вказує, що ...» При цьому у списку використаної літератури праця Петришина оформляється таким чином: Петришин О.В. Демократія як основа правової, соціальної держави. *Право України*. 2014. № 15. С. 73-81 URL:

https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/Zurnal_2014/pravo_ukr_5_2014.pdf#page=7

Посилання по тексту робляться у квадратних дужках з позначенням порядкового номеру за списком використаних джерел. Якщо посилання здійснюється в цілому на джерело чи групу джерел, то в дужках зазначаються лише номери посилань, наприклад, «... у працях О.В. Петришина, О.Ф. Скакун [1, 2] зазначається, що...».

Коли необхідно послатися на конкретні сторінки використаних джерел, то слід зазначати і номери посилань, і номери сторінок у джерелах, наприклад, «...О.В. Петришин та О.Ф. Скакун [9, с. 86-88; 10, с. 21-27] стверджують про...».

У випадку, коли автор курсової роботи бажає в тексті запозичити думку іншого автора, він може вчинити це двома способами: за *допомогою точної цитати*, або передати думку іншого автора *без точного цитування*. В обох випадках посилання є обов'язковим. Текст цитати береться в лапки, приводиться в тій же граматичній формі, що в джерелі, зі збереженням особливостей авторського тексту. В обов'язковому порядку кожна цитата повинна супроводжуватися посиланням на джерело, будь то монографія або стаття, оскільки при замовчуванні фактів використання чужого матеріалу курсова робота до захисту не допускається.

Список використаної літератури. Список використаної літератури – елемент бібліографічного апарату, який містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків. Бібліографічний опис складається безпосередньо за друкованим твором або за каталогами та бібліографічними покажчиками повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв. Джерела можна розміщувати **тільки у порядку появи (згадування) посилань у тексті курсової роботи.**

Номер джерела у порядку його згадування надається *один раз і*, якщо в подальшому в тексті роботи знов відбувається посилання на це ж джерело – воно указується під тим номером, який вже йому був наданий. Відомості про джерела, включені в список, необхідно давати відповідно до вимог Згідно з **ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання.**

Загальні вимоги та правила складання» чинний з 1 липня 2016 р. Оформлення джерел, що найбільш часто зустрічаються в курсових роботах, приведено у додатку. При посиланнях в тексті роботи на джерела вказується порядковий номер джерела (у порядку згадування), виділений двома квадратними дужками. У дужках вказується номер джерела, кома та номер сторінки або номер статті, пункту (якщо посилання на нормативний акт). Наприклад [4, с. 34] [8, ст.21].

Якщо у роботі посилаються на розділи, підрозділи, пункти, таблиці, ілюстрації або додатки – то вказують їх номери. Наприклад: «... в розділі 4...», «... дивися 2.1...», «... відповідно до 2.6...», «... на малюнку 3.3...» , «... в таблиці 3.2...», «... (див. табл. 3.2)...», «... в додатку Б...». На всі таблиці (якщо вони є у роботі) в тексті роботи мають бути посилання.

Курсова робота завантажується в е-кампус, з метою перевірки науковим керівником та відповідно до календарного плану роботи. Несвоєчасне подання роботи може стати причиною недопуску роботи до захисту.

2.5. Процедурні вимоги до захисту курсової роботи

Захист курсової роботи студента проводиться відповідно до графіка, затвердженого деканом юридичного факультету та погодженого з науковим керівником, в присутності комісії з членів кафедри. Для доповіді з теми курсової роботи студенту надається до 10-15 хвилин, після чого члени комісії можуть ставити додаткові запитання за темою доповіді студента. Результат захисту курсової роботи визначається оцінками згідно з Критеріями оцінювання курсової роботи (Додаток Е), з урахуванням якості виконання всіх етапів курсової роботи та відповіді на запитання членів комісії на захисті. При позитивному захисту курсової роботи оцінка заноситься до екзаменаційної відомості. Студент, який отримав незадовільний відгук на курсову роботу наукового керівника, до захисту не допускається. У разі отримання на захисті курсової роботи незадовільної оцінки, студент має доопрацювати курсову

роботу з урахуванням зауважень, визначених комісією, повторно завантажити її (залишає і перший варіант) та пройти повторний захист.

**СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра ____ публічного та приватного права ____
(повна назва кафедри)

КУРСОВИЙ (ПРОЕКТ) РОБОТА

з дисципліни: «Проблеми теорії права та юридичної практики»
(назва дисципліни)

на тему: _____

студента (ки) _____ 1 курсу _____ ОС «магістр» _____ групи _____
спеціальності _081 «Право» _____
(шифр і назва спеціальності)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

Керівник проекту

(посада, вчене звання, науковий ступінь,

(підпис) прізвище та ініціали)

Результати

захисту:

Національна шкала _____ Кількість балів: ____ Оцінка: ECTS ____

Члени комісії:

(прізвище та ініціали) _____
(підпис)

(прізвище та ініціали) _____
(підпис)

(прізвище та ініціали) _____
(підпис)

Дата _____

**СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

Інститут, факультет

_____юридичний

Кафедра _____публічного та приватного права _____

Освітній ступінь

_____магістр_____

Спеціальність _____081 «Право»

(шифр і назва)

**З А В Д А Н Н Я
НА КУРСОВИЙ (ПРОЕКТ) РОБОТУ СТУДЕНТУ**

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту

(роботи)_____

2. Керівник проекту

(роботи)_____,

(прізвище, ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені розпорядженням по кафедрі від “___” _____20__року

3. Строк подання студентом проекту

(роботи)

4. Вихідні дані до проекту

(роботи)

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які
потрібно
розробити)

6. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням
обов'язкових креслеників)

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

[illegible]

Студент

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ЗАГАЛЬНИЙ ЗРАЗОК СТРУКТУРИ РОБОТИ

ЗМІСТ

ВСТУП...	3
РОЗДІЛ 1.....	5
1.1.....	5
1.2.....	10
1.3.....	15
 РОЗДІЛ 2.....	 21
2.1.....	27
2.2.....	33
2.3.....	40
ВИСНОВКИ.....	43
 СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ...	 45
ДОДАТКИ.....	47

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ
Юридичний факультет
ВІДГУК
керівника курсової роботи, виконаної студентом групи _____

Зразок оформлення літератури

Приклади оформлення бібліографічного опису у списку:

Книги одного автора

1. Терський С. В. Княже місто Володимир / С. В. Терський. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту "Львів. політехніка", 2010. – 320 с.
2. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права: Особенная часть : в 6 т. / Н. П. Кучерявенко. — Х. : Право, 2002. – Т. 4 : Косвенные налоги, 2007. — 534 с.

Книги двох і трьох авторів

3. Ромовська З. В., Черняк Ю.В. Сімейне законодавство України / З. В. Ромовська, Ю. В. Черняк. – К.: Прецедент, 2006. – 93 с.
4. Бородіна А. І. Бібліографічний словник діячів у галузі математики / Бородіна А. І., Бугай А. С. ; за ред. І. І. Гіхман. – К. : Рад. шк., 1979. – 606 с. *(підмітка: відомості про авторів за косою записують у тій формі і в тій послідовності, у якій вони вказані у джерелі інформації).*

Книги чотирьох авторів

5. Основы создания гибких автоматизированных произведений / Л. А. Пономаренко, Л. В. Адамович, В. Т. Музычук, А. Е. Гридасов ; под ред. Б. Б. Тимофеева. – Киев : Техника, 1986. – 144 с.

Книги п'яти чи більше авторів

6. Архітектура Львова. Час і стилі XIII–XXI ст. / М. Бевз, Ю. Бірюльов, Ю. Богданова [та ін.]. – Л. : Центр Європи, 2008. – 720 с. – Бібліогр.: с. 698–714. *(у бібліографічному описі можуть бути наведені відомості про всіх авторів, але при необхідності їх кількість можна обмежити до вказівки трьох перших чи лише першого і додати у квадратних дужках [та ін.]).*
7. Сучасні міжнародні відносини та зовнішня політика України / В. В. Александров, В. Ф. Возний, Б. П. Камовніков [та ін.]. – К. : Арбіс, 1992. – 158 с.

Матеріали конференцій, періодичні видання, збірники праць та серійні видання

8. Салівон Г.І. До визначення правосуб'єктності фізичної особи-роботодавця в трудових правовідносинах // «Трудове право України: сучасний стан та перспективи»: Матеріали науково-практичної конференції; м. Сімферополь, 22-24 травня 2008 р./ За ред. проф. В.С. Венедіктова. – Сімферополь: Українська асоціація фахівців трудового права, 2008. – С.202-205.
9. Населення України, 1998 рік : демографічний щорічник / Державний комітет статистики України, Управління статистики населення / [Л. М. Стельмах (відп. за вип.)]. – К. : [б. в.], 1999. – 466 с.
10. Комп'ютерні науки та інформаційні технології: Збірник наукових праць / відп. ред. Ю. М. Рашкевич. – Л.: Вид-во Лівівського нац. ун-ту, 2009. – 287с.

Дисертації

11. Баштанник В. В. Державне управління в системі многопартійної влади: дис. ... канд. наук з держ. упр.: 07.00.02 / Баштанник Володимир Васильович / Українська академія державного управління при президентіві України. – К., 2002. – 220 с.

Автореферати дисертацій

12. Прилипко С.М. Предмет права соціального забезпечення: автореф. дис.... д-ра юрид. наук: 12.00.05 /С.М. Прилипко / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. – Х., 2007. – 47 с.

Законодавчі та нормативні документи, стандарти

13. Конституція України //Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.

14. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р.№ 1402- VIII // Відомості Верховної Ради України. - 2016 р., № 31, стор. 7, Ст. 545.

Статті з журналів та збірників

15. Панасюк О. Правове регулювання застосування штрафів до працівників/ О.Т. Панасюк // Право України. – 2006. – №8. – С.44-47.

Бесіди, діалоги, інтерв'ю

16.Поріг – це не стіна, це початок шляху: [бесіда з доктором історичних наук М. Кірсенко / вела Я. Леонтієва] // Пороги. Прага. – 2003. – № 6 (листопад – грудень). – С. 12–14.

17.Міжнародна співпраця – престиж навчального закладу: [розмова з проректором із навч. роботи та міжнар. зв'язків Ю. Рашкевичем / підгот. Оріся Шиян] // Аудиторія. – 2005. – 5–12 травня. – С. 10–11.

Електронні ресурси:

18.Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті ***[Електронний ресурс]: (підсумки 10-ї Міжнар. конф. "Крим-2009")*** / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, А. Г. Бровкін, І. А. Павлуша // Бібліотечний вісник. – 2003. – № 4. – С. 43. - Режим доступу до журналу: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/2009/03klinko.htm>. - Назва з екрана.

Критерії оцінювання курсової роботи

КРИТЕРІЇ	ОЦІНКИ	
	За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS
1. Визначення цілей роботи: - чітко визначені, обґрунтовані повністю; - чітко визначені, обґрунтовані у достатньому обсязі; - визначені розпливчато, обґрунтовані слабо.	90-100 82-89 74-81 64-73 60-63	A B C D E
2. Розробка теми у науковій літературі і законодавстві: - аналіз вироблений на підставі знання й осмислення світової і вітчизняної, наукової літератури і законодавства; - аналіз проведений на підставі гарного знання тільки вітчизняної наукової літератури і законодавства; - поверховий аналіз вітчизняної літератури і законодавства.	90-100 82-89 74-81 64-73 60-63	A B C D E
3. Аналіз практики за темою роботи: - робота виконана на підставі ґрунтовного аналізу судової практики, або практичної діяльності (архівів) групи чи одного базового підприємства, або правоохоронного органу; - робота виконана на підставі ґрунтовного аналізу практичної діяльності судових та правоохоронних органів за опублікованими у науковій літературі і періодичному друці джерелами; - у роботі судова діяльність та діяльність правоохоронних органів аналізується епізодично, не	90-100 82-89 74-81 64-73 60-63	A B C D E

систематизована або такий аналіз відсутній зовсім		
4. Виконання завдання на курсову роботу та календарного плану і оформлення роботи: - своєчасно виконані всі завдання та пункти календарного плану і правил оформлення робіт; - є окремі порушення, не дотримані строки виконання календарного плану; - є істотні відхилення від встановлених вимог.	90-100 82-89 74-81 64-73 60-63	A B C D E
5. Одержані результати: - обґрунтовані пропозиції автора роботи, що заслуговують на увагу і підтримку, спрямовані на зміцнення законності і правопорядку у суспільних відносинах; - у роботі кваліфіковано використані розроблені іншими авторами підходи і вирішення теоретичних і практичних завдань з розвитку правової науки та вдосконалення законодавства; - пропозиції автора незрозумілі або відсутні.	90-100 82-89 74-81 64-73 60-63	A B C D E

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виконання курсових робіт з
навчальної дисципліни «Проблеми теорії права та юридичної практики»
(для здобувачів вищої освіти ОПП «Право»,
спеціальності 081 «Право»)

Укладачі:

Любов Вячеславна КОТОВА
Василь Михайлович АНДРІЙВ
Олена Сергіївна АРСЕНТЬЄВА
Юлія Юріївна ІВЧУК
Борис Григорович РОЗОВСЬКИЙ
Станіслав Вадимович СЕРЄБРЯК
Галина Вікторівна ТАТАРЕНКО
Віктор Іванович ЩЕРБИНА
Михайло Іванович АНТОНЕНКО
Григорій Миколайович ГРИЦЕНКО
Галина Анатоліївна КАПЛІНА
Олександр Анатольович МЕЗЕРЯ

.